

František CSÉFALVAY

Začiatok maďarsko-slovenského ozbrojeného konfliktu v marci 1939 (o mýtoch a nepresnostiach)

CSÉFALVAY, František: The beginning of the Hungarian-Slovak armed conflict in March 1939 (about myths and inaccuracies). In: *Slovensko medzi 14. marcom 1939 a salzburskými rokovaniami*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta; Universum, 2007, s. 241-250.

In his paper, the author deals with the beginning of the Hungarian-Slovak armed conflict and some of the myths and inaccuracies in Slovak historiography. He criticizes the term ‚small war‘ and presents an explanation why he does not agree with using this term. He also deals with the so-called ‚great solution‘ of the Slovak problem by Hungary, i.e. the annexation of the territory of Eastern Slovakia by Hungary. According to the author, at the moment of the beginning of Hungarian aggression, no military orders had been issued for the occupation of Eastern Slovakia as far as Poprad and for that reason, the Hungarian army stopped as early as on 23 March 1939; it was not stopped by the Slovak army, contrary to the claims of Slovak historiography.

V duchu doterajších sympatických predsavzatí mladých historikov o od-búrание legend v našej historiografii sa pokúsím nastoliť niekoľko otázok alebo problémových okruhov. Mojim predsavzatím nie je komplexný pohľad na túto problematiku maďarsko-slovenského ozbrojeného konfliktu ani z to-ho dôvodu, že na tomto podujatí sa viac príspevkov venuje tejto téme, ale po-ukázať na niektoré prevládajúce kľčovité tézy. Chcel by som len upozorniť na stav, keď o tejto téme sa často vyjadrujú autori bez znalosti maďarských prameňov, resp. ich selektívne používajú alebo vynechávajú. Chcem ešte po-dotknúť, že nemám žiadnu vopred vykonštruovanú koncepciu ako som už bol v minulosti obvinený.¹

O názve konfliktu

Slovenská historiografia, historická a historizujúca publicistika po roku 1990 pomenovala tento konflikt ako Malá vojna. Zdá sa, že najčastejším dô-vodom prezentácie osobných názorov autorov v tejto otázke nebola a nie je

---

1 Pozri príspevok L. Deáka v rubrike Názory a polemika v časopise Vojenská his-tória, roč. 8, 2004, č. 3, s. 130. Bola to reflexia na moju štúdiu, ktorá vyšla v čísle 2 v roku 2004 toho istého časopisu.

novota a originálnosť, ku ktorým by sa dopracovali na základe znalostí archívnych prameňov, ale skôr politické ostrie tejto inak veľmi citlivej problematiky. Na základe maďarskej agresie v roku 1939 niektorí autori vyvodzujú, že existuje permanentná hrozba pre Slovensko zo strany Maďarska. Jeden z autorov o tom písal nasledovne: „...každá potrianonská maďarská vláda poškulovala po Slovensku a využívala i to jeho najmenšie oslabenie najprv na diplomatické a neskôr i vojenské útoky. Tak to bolo nielen v roku 1919, keď sa rodila prvá Česko-Slovenská republika a hranice Slovenska ostali načas bez ochrany ale aj o 20 rokov neskôr po mníchovskom diktáte...“² V úvode zborníka Malá vojna... jeho editor Ladislav Deák uviedol: „Vojenský útok maďarskej armády na východnom Slovensku sa často hodnotil ako pohraničný incident lokálneho významu, čo nezodpovedá skutočnosti, ani súdobej koncepcii maďarskej vládnej politiky.“³ Je to dosť zvláštne spájanie histórie a súčasnosti hoci to bolo ešte v roku 1993. Základnou premisou mnohých prác o „malej vojne“ je heroizácia slovenského postoja proti Maďarsku a odsúdenie maďarskej politiky a všetkého čo je maďarské. Napriek tomu, že viaceré tieto tvrdenia sa nedajú doložiť, podarilo sa nimi otráviť slovenskú spoločnosť, ktorá viac-menej aj uverila tomu, že Maďarsko to nikdy nemyslelo so Slovenskom úprimne.

I keď vieme, že názov Malá vojna vznikol v novinárskej praxi, historici proti tomu nevzniesli výhrady, ba dokonca ho začali masovo používať, a s týmto názvom sa už narábalo aj v oficiálnych dokumentoch ústredných orgánov štátnej správy v rokoch 1993 – 1998. Hoci je ťažké vyvrátiť niečo, čo už je hoci chybné, ale predsa len zakorenené v historickom vedomí, vzhľadom na to, že svojím stanoviskom som v roku 2004 zožal obrovskú kritiku, ktorá v terminologickej záležitosti sa najviac vzdialila odbornosti⁴, považujem za potrebné opakovať svoj postoj k tomuto pojmu. Podľa môjho názoru najbližšie ku charakteru udalostí na slovensko-maďarských hraniciach v marci 1939 je označenie ozbrojený konflikt. Vojna je podľa mňa neobmedzené nasadenie, použitie a využitie ľudských a materiálnych zdrojov daného štátu, národa alebo národného, kmeňového spoločenstva na dosiahnutie svojich politických a iných cieľov. Oproti tomu ozbrojený konflikt je síce tiež otvorenou ozbrojenou záležitosťou, ktorá prebieha na spoločnej štátnej

---

2 TATARKO, V.: Malá vojna, udalosti, svedectvá, súvislosti. Maďarská predohra. In: Obrana, 27. marca 1999, s. 9.

3 Malá vojna. (vojenský konflikt medzi Maďarskom a Slovenskom v marci 1939). Príspevky a materiály z konferencie v Michalovciach, 30. 3. 1993. Zost. L. Deák. Bratislava : Slovak Academic Press, 1993, s. 5.

4 Ref 1, s. 129.

hranici dvoch štátov, dochádza pritom k narušeniu hraníc, čo sa dotýka suverenity jedného alebo druhého štátu, ale je oveľa nižšej intenzity ako vojna a spravidla nedochádza v ňom k mobilizácii ako je to bežné vo vojne. Zdlhavý ozbrojený konflikt môže prerásť do vojny. Z uvedeného je jasné, prečo som pomenoval svoju tému ako ozbrojený konflikt a prečo nesúhlasím ani s označeniami „malá vojna“⁵ alebo „vojna.“⁶ Na tieto riadky reagoval L. Deák tak, že „*Cséfalvay neberie do úvahy, že na Slovensku sa maďarský vojenský výpad vnímal viac než púhy konflikt o hranicu s bývalou Podkarpatskou Rusou...*“ a že „*V historickej literatúre podobné pomenovania nie sú výnimkou. O prvej svetovej vojne sa tiež hovorí ako o „veľkej vojne“*“.⁷ Potom uvádza niektoré príklady z historiografie: „... s termínom „malá vojna“ som sa stretol aj v práci H. Batowského z roku 1977.“⁸ Pravda, z hľadiska vojenskej terminológie moje zdôvodnenie nevyvrátil, ba dával Malú vojnu do korelácie s veľkou vojnou, čo bola prvá svetová vojna. To je tiež zvláštne prirovnanie. Okrem toho v tomto citáte je zaujímavé aj používanie pojmu Podkarpatská Rus, keďže posledný čs. oficiálny názov bol Karpatská Ukrajina⁸.

Tým nechcem povedať, že pojem malá vojna neexistuje. Podľa moderného vojenského umenia malé vojny nazvané aj vojnami štvrtej generácie sú gerilovými vojnami a sú definované ako konflikty, v ktorých aspoň jedna strana nepoužíva pravidelné sily a nebojuje konvenčným spôsobom.⁹ Práve

-
- 5 Prvýkrát sa tento názov vyskytol v názve článku P. Šimuniča. (ŠIMUNIČ, P.: Malá vojna slovenského štátu. Maďarsko-slovenský konflikt v marci 1939. In: Historická revue, roč. 3, 1992, č. 4 s. 12-13.
  - 6 ŠVANDA, P.: Vznik slovenského štátu a jeho vojenská obrana proti horthyovskej agresii v marci 1939. In: Spoločnosť, armáda, osobnosť, 1998, č. 1, s. 39.
  - 7 Ref 1, s. 129.
  - 8 Azda všetci autori bez výnimky, ktorí sa zaoberali s „Malou vojnou“ používajú podľa L. Deáka pojem „Podkarpatská Rus“. Za predmníchovskej ČSR sa používal názov Podkarpatská Rus, v novembri 1938 sa prijal názov Zakarpatská Ukrajina a v decembri 1938 Karpatská Ukrajina. Pozri o tom: JOŽÁK, J. (ed.): Za obnovu štátu Čechů a Slováků (slovníková příručka). Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1992, s. 9 a MENCL, V. a kol.: Křižovatky 20. století. Světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách. Praha : Naše vojsko, 1990, s. 151. P. Greguš vo svojom článku uvádza (aj na toto obdobie) Zakarpatsko. (Pozri: GREGUŠ, P.: Ako sme získali a stratili Zakarpatsko. In: Historická revue, roč. 2, 1991, č. 1, s. 14-15.). Mnohí autori aj v prácach o marci 1939 uvádzajú názov Podkarpatská Rus. (V zborníku Malá vojna... napr. L. Deák na s. 11 a ďalších, P. Šimunič na s. 22 a ďalších, V. Mojš na s. 54 a 55, M. Potemra na s. 79 a ďalších).
  - 9 Nový pohľad na malé války (války čtvrté generace). In: Vojenské rozhledy, roč. 15 (47), 2006, č. 4, s. 34.

preto by malá vojna nemala byť označením ozbrojeného konfliktu, ktorý sa začal maďarským vpádom do východných častí Slovenska v marci 1939.

„Veľké riešenie“

Podľa mnohých slovenských autorov v marcovej agresii v roku 1939 Maďarsko hodlalo obsadiť celé Slovensko, alebo ak nie celé, tak aspoň východné Slovensko, a tomu zabránil len hrdinský postoj slovenských vojakov a dobrovoľníkov. Táto téza sa vyskytuje v rôznych variáciách. V tejto súvislosti ma L. Deák kritizoval, že na neakceptovaní veľkého riešenia som postavil celú svoju koncepciu a v tejto súvislosti nepoznám alebo nepoužívam Andorkov denník¹⁰. Práve Andorka uviedol, a týka sa to 22. marca 1939: „*Holnap indul meg a kishatár-korrekción. Hitler Memelben van, tehát a „nagy“-ra Sztójay nem tudott engedélyt kérni.*“ [Zajtra sa začína malá korekcia hraníc. Hitler je v Memeli, takže na veľkú (t. j. korekciu – pozn. F. Cs.) Sztójay nedokázal získať povolenie.] Je síce pravda, že maďarská vláda chcela ďalší posun hraníc, preto týmto oznámením Sztójayho bola sklamaná, podstatné je, a aby som zase citoval Andorku, ktorý 23. 3. 1939 pred ministrom obrany, náčelníkom GŠ a šéfmi oddelení vyhlásil, že Sztójay udal čiaru Uh – Vihorlat – kóta 933, „...ďalej by sme nemali postupovať. Na to sa všetci schladili a zbavili sa myšlienky ďalšieho postupu.“¹¹ To znamená, že po 22. marci 1939 „veľké riešenie“ bolo len ilúziou maďarských politických predstaviteľov a témou rozhovorov v budapeštianskych salónoch ale jeho uskutočnenie nebolo reálne. Z hľadiska vojenského je dôležité, že existenciu „veľkého riešenia“ nepotvrďuje žiadny rozkaz, aspoň sa doteraz taký rozkaz nenašiel a preto maďarské vojská 23. marca 1939 zastavili svoj postup a nepokračovali ďalej. Napriek tomu P. Švanda formuloval svoje názory takto: „*Pripravená maďarská operácia dostala názov „malé riešenie“, pod ktorým sa rozumelo obsadenie východoslovenského územia západne od uvedenej hranice do hĺbky asi 10 – 15 kilometrov. V prípade dosiahnutia úspechu malo nasledovať „veľké riešenie“, t. j. obsadenie celého východného Slovenska až po Poprad.*“¹² Na záver k tejto otázke len toľko: netvrdím, že takáto koncepcia existovala alebo neexistovala v maďarských politických kruhoch, a vôbec nechcem stavať „*maďarskú agresiu do priaznivejšieho svetla*“ (sú to obvinenia L. Deáka voči mojej osobe) len toľko, že v momente začiatku konfliktu bola táto predstava

---

10 A madridi követségtől Mauthausenig. Andorka Rudolf naplója. Budapest : Kosuth Könyvkiadó, 1978.

11 Tamže, s. 120.

12 ŠVANDA, ref. 6, s. 37.

ilúzórna, nereálna a neuskutočiteľná pre nemecký postoj. To vôbec neznamená – ako to o mne napísal L. Deák – že „*Cséfalvay popiera revizionistickú koncepciu Maďarska a všetkých vlád medzi dvoma vojnami obnoviť hranicu z čias Uhorska.*“¹³

O slovenskom „zastavení“ maďarského postupu 23. marca 1939

Aj keby sme pripustili existenciu veľkého riešenia v čase začiatku konfliktu, tak sa vynárajú otázky: Prečo zaujali maďarské jednotky obranu a to hneď 23. marca, keď v podstate nikde nenarazili na odpor a mohli postupovať ďalej? V prípade „dosiahnutia úspechu“ však aj podľa P. Švandu mali pokračovať v postupe až po Poprad. Generál pechoty Henrik Werth, náčelník generálneho štábu maďarskej armády tvrdil, že už ráno po dosiahnutí vytýčeného cieľa vojská zaujali obranu.¹⁴ Aj keby sme tento fakt nevzali v úvahu, podstatné je že v situačnom hlásení zostavenom 23. marca o 18. h už Werth konštatuje, že vojská všade dosiahli hraničné pásma, nariadené na tento deň a na hlavných útočných smeroch zaujali obranu. Maďarskí vojaci zajali 6 dôstojníkov, 350 vojakov, 60 policajtov a príslušníkov finančnej stráže.¹⁵

Pozrime sa na to, ako vyzerali boje v prvý deň! Podľa maďarských prameňov vojská nikde nenarazili na odpor. Ako to však videli slovenské pramene? Podľa hlásenia 2. oddelenia (spravodajského) MNO: „*Maďarské jednotky dosiahli do 1800 hodiny čiaru kóta 1186 – kóta 802 – kóta 922 – obec – Dura – kóta 807 – Roztoky – kóta 443 – kóta 439 – kóta 1027 – Morské oko – údolie V. Remety – Jasenov – N. Rybnica – N. Remety – Blatná – Polanka – potok Čierna Voda – Stretava – Budkovce – dobrá Voda. Na tejto čiare boj zastavil až na malý výpad v priestore Dara v 1715 hodín. Nepriateľské letectvo bolo celý deň v činnosti a objavilo sa nad Michalovcami, Stakčinom a Prešovom... Záver: Podľa hodnoverných správ je dokázané, že maďarské vojsko obsadením dosiahnutej čiary chcelo vytvoriť novú demarkačnú čiaru.*“¹⁶ Z publikovaných dokumentov Zoltána Katrebu¹⁷ dostaneme podobný

---

13 Ref 1, s. 131.

14 Országos Levéltár, K- 63-1939-65/7 M. Kir. HVK 390323/ I.hdm. I.vkf.

15 Tamže, K-63-1939-65/7 M. kir. HVK - 1. osztály. 390323/7.hdm. I.vkf. Helyzetjelentés 1939. március 23-án 18 h. (V datovaní je chyba, pretože hlásenie sa opiera o správy došlé do 19. h.)

16 ŠUMICHRASŤ, P. – BAKA, I.: Dokumenty o činnosti slovenského letectva v maďarsko-slovenskom ozbrojenom konflikte v marci 1939. In: Vojenská história, roč. 7, 2003, č. 1, s. 75.

17 KATREBA, Z.: Neznámy dokument o maďarsko-slovenskom konflikte v marci 1939. In: Vojenská história, roč. 7, 2003, č. 2-4, s. 96-114; 86-103 a 78-95.

obraz. V spravodajskom hlásení zo dňa 23. marca 1939 sa uvádza: „*Maďari postupovali smerom Nižná a Vyšná Rybnica. O 11.00 sami zastavili postup...* (podčiarkol F. Cs.) *O 14.05 hod. maďarské jednotky obsadili Daru – ďalej nepostupujú.*“¹⁸ V začiatku rozkazu veliteľa východného Slovenska pre zemplínsku skupinu z 23. marca 1939 sa uvádza: „*V 20.00 dotyk s nepriateľom na fronte nie je nikde naviazaný. Takmer nikde sa nevystrelilo. Vel.[iteľovi] zemplínskej skupiny nariaďujem, že v časných hodinách musí sa postúpiť tak ďaleko, smerom na Sobrance, až sa narazí na nepriateľa...* Ťažko sa dobýva to, čo sa stratilo, tak ľahko ako dneska...*Nel'akajte sa ohňa ani krve, aby sa napravila tá hanba, ktorá sa dnes stala...*“¹⁹ Ak teda na mnohých miestach nebol dotyk s nepriateľom, čo to znamená? Prinajmenšom to, že sa neorganizovane ustupovalo oveľa ďalej, než si to vynútila situácia. Teda takto asi vyzeralo zastavenie Maďarov v prvý deň i keď sa to netýkalo celého frontového úseku. Oproti tomu je zaujímavé, ako sa píše o prvom dni v dielach slovenských historikov. V zborníku *Malá vojna...*²⁰ sa o tom uviedlo: „*Až v popoludňajších hodinách 23. 3. 1939 začali jednotky východnej skupiny pplk.gšt. A. Malára klásť skutočný odpor.*“ V ďalšom však autor nerozvádza, v čom spočíval skutočný odpor.²¹ V ďalšom príspevku sa môžeme dočítať: „*Pplk. gšt. A. Malár podľa hlásenia na MNO sústredil všetky zálohy v smere Michalovce – Užhorod pod velením kpt. v zál. Š. Haššika (poradcovia plk. gšt. Kotík a kpt. gšt. Srp – obaja Česi) o sile 4 pr. a 3 batérií. V smere Humenné – Stakčín bola nasadená obranná skupina pod velením mjr. Matejku (Čech) o sile 1 pr. a 2 bat. delva. Postup maďarských vojsk sa podarilo sústredeným úsilím zastaviť 23. marca okolo 11.00 hod.*“ (podčiarkol F. Cs.)²² Ani od tohto autora sme sa nedozvedeli v čom spočívalo to sústredené úsilie. O zastavení maďarského vojska sa vyjadril aj L. Deák, ale tento odpor datoval na 24. marec: „*V dôsledku takto vytvorenej nepriaznivej situácie sa síce slovenskej vláde pomocou narýchlo zorganizovaných a nedostatočne vyzbrojených jednotiek podarilo 24. marca zastaviť a odraziť ďalšie prenikanie maďarských vojsk do slovenského vnútrozemia...*“²³ Vieme však, že 24. marca maďarské

---

18 KATREBA, Z.: Neznámy dokument o maďarsko-slovenskom konflikte v marci 1939. In: *Vojenská história*, roč. 7, 2003, č. 2, s. 104.

19 Tamže, s. 105.

20 Ref 3.

21 ŠIMUNIČ, P.: Vojenské aspekty obrany východného Slovenska v druhej polovici marca 1939. In: Ref 3, s. 31.

22 MOJŠ, V.: Slovensko v „susedskom objatí“ v marci 1939. In: Ref 3, s. 55.

23 DEÁK, L.: Slovensko v politike Maďarska v rokoch 1938 – 1939. Bratislava : Veda, 1990, s. 176.

vojská nebolo treba zastaviť ale práve vytlačiť a k tomu smerovali slovenské útočné aktivity pozemných vojsk. Treba povedať, že nikde nepresahovali rozsah protisečí, hoci maďarským vojskám dokázali skomplikovať situáciu predovšetkým nasadením letectva a to už aj v prvý deň a preto aj došlo okrem iného k väčšiemu nasadeniu maďarského protiletadlového delostrelectva.

Vráťme sa k udalostiam 23. marca. Podľa maďarského prameňa²⁴ 2. motorizovaná brigáda začala útok ráno o 5.00 hodine. O 6.20 h. dosiahla Krčavu²⁵ a do 7. 45 hod. sa zmocnila určeného územia bez toho, aby narazila na najmenší odpor. Rovnako o 5.00 zaútočila aj 9. samostatná brigáda, ktorá postupovala z Malej a Veľkej Bereznej cez Ubl'u, Kolonicu, časťou na Ulič. Vytýčené ciele útoku brigáda dosiahla o 10.00 hod. Len pri Ubli narazila na krátky odpor. Denník zaznamenáva aj slovenské letecké útoky proti tejto brigáde a to o 14.00 hod nálet a strel'bu z guľometov na Ubl'u²⁶ a o 16.55 bombový útok na Veľkú Bereznú. 2. jazdecká brigáda silami 1. jazdeckého pluku a 15. cyklistického práporu do 8.10 dosiahla čiaru Blatné Remety – rieka Uh.²⁷ Hoci udalosti prvého dňa nasvedčujú, že maďarské vojská sa zastavili sami a nie pod vplyvom slovenského odporu, L. Deák uvádza, že: „*Tak isto na piesku stojí téza, že nie spontánny odpor slovenského obyvateľstva, mobilizovanie na slovenské pomery veľkého ľudského potenciálu a odhodlanie ubrániť sa pred agresiou a maďarskou okupáciou (...) podstatne sťažili realizovať pôvodné „veľké riešenie“, ale fakt, že Maďarsko nemalo v úmysle okupovať Slovensko, resp. jeho východnú časť, čo jednoznačne vyvracia maďarský pramenný materiál, a ktorý autor zámerne neuvádza a ignoruje.*“²⁸ V maďarských pramenných materiáloch sa však doteraz nenašli vojenské dokumenty alebo rozkazy, ktoré by nariaďovali obsadenie nielen údolia Uhu ale napr. územie až po Poprad. Podľa môjho názoru vojenský útok, operácia by sa mali posudzovať z vojenských aspektov a nie len čisto diplomaticko-politických.

Samotný ozbrojený konflikt so Slovenskom bol z maďarskej strany dokončením okupácie Karpatskej Ukrajiny. Okupácia Karpatskej Ukrajiny a následné obsadenie úzkeho územného pásma východného Slovenska na hranici s Karpatskou Ukrajinou sa v podstate zliala do jednej akcie. Ak aj boli maďar-

---

24 OSZTOVICS, Ferenc, vk. őrnagy: Kárpátalja felszabadítása különös tekintettel a 2. gépkocsizó dandár ténykedésére. In: Magyar Katonai Szemle, IX. évf., 1939. november (11. sz.), s. 57.

25 Je možné, že predné časti dosiahli Krčavu skôr. Z. Katreba uvádza, že už „*O 05.30 hod. prešli cez Krčavu dva tanky.*“ KATREBA, ref 18, s. 103.

26 Podľa dokumentov o činnosti slovenského letectva (Ref 16, s. 78-79) pravdepodobne to bol nálet pilota por.let. Františka Wágnera.

27 Magyar Katonai Szemle, IX. évf. 1939, 7. sz., s. 4.

28 Ref 1, s. 132.

ské predsavzatia a „záľusk“ na čoraz väčšie územie Slovenska, práve vyhlásenie Slovenska a nemecká politika voči Slovensku nútili maďarskú politickú a vojenskú reprezentáciu k opatrnosti. Z tohto hľadiska sa už vopred muselo upustiť od nejakého zabrania celého alebo väčšej časti Slovenska. Práve maďarsko-nemecké konzultácie po vyhlásení Slovenska svedčia o tom, že nakoniec aj ten úzky územný pás na východe Slovenska mohli Maďari obsadiť len po získaní nemeckého súhlasu. Preto neobstojí tvrdenie autorov zborníka Malá vojna... a následne aj enormného počtu publicistov o tom, že len hrdinský postoj slovenských vojakov a dobrovoľníkov zabránilo uskutočneniu „veľkého riešenia“. O tom, že na nemeckých miestach nič nenamietali voči vstupu maďarských vojakov na územie Slovenska, svedčí už rozkaz gen. pech. H. Wertha pre Karpatskú skupinu z 21. marca 1939,²⁹ podľa ktorého „... *za cieľom zabezpečenia dopravných komunikácií Karpatská skupina dňa 23. marca posunie západnú hranicu Karpatskej Ukrajiny smerom k Slovensku...*“ Z toho je pravdepodobné, že okrem aktivít maďarskej diplomacie nebola nečinná ani maďarská generalita, v ktorej už dávno pred rokom 1939 bola veľmi silná pronemecká orientácia a aj kontakty s rozhodujúcimi nemeckými vojenskými miestami. Preto mohol mať gen. pech. H. Werth už pred zistením Sztójayho 22. marca 1939 informácie o priaznivom nemeckom postoji k nadchádzajúcim maďarským akciám. Jeho rozkaz svedčí aj o tom, že nemecký súhlas s maďarským postupom dokonca do svojho rozkazu aj zakomponoval, a vstupujúci maďarskí vojaci to aj použili ako argument pri vstupe na slovenské územie a pri vyzývaní slovenských jednotiek na vzdanie sa, čím došlo k indiskrétnosti a keďže to bolo veľmi neprijemné nemeckým politikom, bolo to jednou z príčin, prečo nemecké miesta ešte pred tým, než sa to mohla širšia medzinárodná verejnosť dozvedieť, energicky vplývali na obidve strany, aby zastavili bojové akcie a hľadali zmluvné riešenie problému.

V súvislosti s „malým“ alebo „veľkým riešením“ v momente začiatku konfliktu môže byť určujúci šifrovaný telegram berlínskeho vyslanca Sztójayho maďarskému ministrovi zahraničných vecí z 28. marca 1939, ktorý prezrádza niektoré dôležité fakty o predpríprave konfliktu z maďarskej strany. Obsahuje tvrdenie Sztójayho, že 22. marca hlásil Csákymu, že „malé riešenie“ sa môže uskutočniť.³⁰ Pod malým riešením sa rozumie tá línia, „...*ktorú ministerský predseda gróf Teleki zakreslil do mapy s mierkou 1 : 400 000,*

---

29 Országos Levéltár K-63-1295/1939/65/7 I. 508 - 510. folio. Obsadenie územia na západ od Uhu.

30 ÁDÁM, M., ed.: Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936 – 1945. III. kötet. Magyarország külpolitikája 1938 – 1939-ben. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1970, dok. č. 553, s. 672.

a ktorú mi náčelník Generálneho štábu večer 23. marca nadiktoval ako líniu, ktorú dosiahli naše vojská. Táto línia zodpovedá tomu, čo som ja 22. t. mesiaca ukázal Ribbentropovi ako „malé riešenie“ a zakreslenú do mapy som mu odovzdal.”³¹

Nemecko teda už 22. marca udelilo súhlas maďarskej požiadavke o posunutie hraníc a tento fakt chýba v slovenských prácach. Pravda, potom by sa nedalo tvrdiť, že Maďarov zastavil hrdinský odpor Slovákov.

Začiatok maďarského útoku

Ani presný začiatok útoku nie je jednotný medzi historikmi. Priznávam, aj ja som podliehal niektorým kolegom a preberajúc ich údaje som sa dopustil nepresností alebo som uviedol, že sa to stalo v skorých ranných hodinách. Takto to uvádza aj L. Deák v zborníku *Malá vojna...*³² Začiatok maďarského útoku datuje na 6.00 hod. P. Šimunič.³³ J. Rajninec uvádza prekročenie hraníc maďarskými vojskami o 5.30 hod,³⁴ takisto datuje aj P. Švanda.³⁵ Podobne formuloval aj István Janek, keď napísal, že „23. marca 1939 ráno o 5.30 hod. maďarský útok prekvapil slovenské vojská“.³⁶ Ako sme už uviedli, podľa publikovaných slovenských spravodajských dokumentov maďarské vojská prešli cez Krčavu už o 5. 30.³⁷ V správe Maďarskej tlačovej kancelárie M. T. I., ktorú ale zakázali vydať, sa uvádza, že sa to udialo v noci na štvrtok, čiže na 23. marca. Tento názor zastáva aj V. Mojš³⁸, ktorý uviedol, že: „*V noci z 22. na 23. marca maďarská armáda začala útok na územie Slovenska v oblasti Užhorodu.*“ Bližšie neuvádza, podľa čoho dospel k tomuto údaju ani podľa čoho lokalizuje východisko maďarského útoku na Užhorod. Prikláňam sa k názoru, že maďarský útok sa musel začať najneskôr o 5. 00 hod., pretože aj slovenský prameň potvrdzuje, že už maďarský predvoj (dva tanky) sa objavil už o 5.30 v Krčave.

---

31 Tamže, s. 673.

32 DEÁK, L.: Agresia Maďarska proti Slovensku v marci 1939. In: Ref 3, s. 16.

33 ŠIMUNIČ, P.: Vojenské aspekty obrany Slovenska v druhej polovici marca 1939. In: Ref 3, s. 30.

34 RAJNINEC, J.: Slovenské letectvo 1939 – 1941, zv. 1. Bratislava : Ministerstvo obrany Slovenskej republiky – Vojenská informačná a tlačová agentúra, 1997, s. 20.

35 ŠVANDA, ref 6, s. 37.

36 JANEK, I.: Az elfelejtett háború. A szlovák–magyar kis háború története 1939 márciusában. In: Történelmi Szemle, roč. XLIII (2001), č. 3-4, s. 305.

37 Pozri o tom: KATREBA, ref 18, s. 103 a ďalšie.

38 MOJŠ, V.: Slovensko v „susedskom objatí“ v marci 1939. In: Ref 3, s. 55.

Záverom

1. Prekročenie dovtedajších administratívnych hraníc Slovenska maďarským vojskom ráno 23. 3. 1939 bolo z maďarskej strany podľa dnešného chápania jednoznačnou agresiou.
2. Doteraz sa nenašli maďarské pramene, ktoré by potvrdili existenciu „veľkého riešenia“ vo forme rozkazov pre armádu.
3. Maďarský vyslanec v Berlíne, Sztójay, už 22. 3. získal súhlas Ribbentropa na obsadenie toho územia, ktoré vyznačené na mape mu Sztójay ukázal a ktoré maďarské vojská obsadili hneď v prvý deň útoku.
4. Z toho vyplýva aj to, že maďarský postup v prvý deň nezastavil energický odpor slovenskej armády a HG, ako to píše autori zborníka Malá vojna...
5. Preto sa nezakladá na skutočnosti, že maďarské vojská v danom momente začiatku útoku hodlali zaútočiť z košického oblúku a obsadiť Slovensko až po Poprad. O tom sa doteraz tiež nenašli žiadne vojenské dokumenty.

Dúfam, že môj príspevok aspoň v niektorých otázkach začiatku konfliktu môže prispieť k odstráneniu niektorých nepresností v danej téme.